

**LIKUNTAPOLITIIKAN KOORDINAATIOELIN (LIPOKO)
TOIMINTASUUNNITELMA 2021–2023**

JOHDANTO

Lapsista ja nuorista sekä aikuisista vain noin kolmannes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Väestön liian vähäinen liikkuminen aiheuttaa merkittäviä haasteita suomalaiselle yhteiskunnalle. Riittämätön fyysinen aktiivisuus lisää monia kansansairauksia ja kansantalouden kustannuksia, heikentää työelämän tuottavuutta ja kilpailukykyä, lisää ikääntymisestä aiheutuvia ongelmia ja on yhteydessä väestöryhmien välisiin hyvinvointi- ja terveyseroihin. Väestön liian vähäinen liikkuminen on monimutkainen yhteiskunnallinen ongelma. Väestön käyttäytymiseen vaikuttaminen edellyttää ministeriöiden välisten keskinäisriippuvuuksien ja monimutkaisten syy-seuraussuhteiden tunnistamista.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman yhtenä poikkihallinnollisena tavoitteena on liikunnallisen aktiivisuuden nostaminen kaikissa ikäryhmissä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kaikkien hallinnonalojen toimia ja vahvasti koordinoitua työtä. Hallitusohjelman mukaisesti perustettu liikuntapolitiikan koordinaatioelin mahdollistaa entistä aktiivisemmän vuoropuhelun ja systemaattisemman työskentelyn kohti yhteistä tavoitetta. Koordinaatioelimessä on edustettuna 11 ministeriön sekä asiantuntija- ja koulutusorganisaatioiden edustajat. Työn taustalla on aiempi terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan ohjausryhmän työ, Liikuntapoliittinen selonteko ja ministeriöiden tulokortit liikunnasta ja liikkumisesta.

Jokaisella hallinnonalalla on kosketuspinta arkiliikkumisen ja terveyttä edistävän liikunnan edistämiseen, osalla lisäksi kilpa- ja huippu-urheiluun. Joidenkin hallinnonalojen tavoitteet läpileikkaavat kaiken liikunnan ja urheilun. Liikkumisen edistäminen voi tukea kunkin hallinnonalan omia tavoitteita, kuten kestävä julkisen talouden turvaamista, maaseudun elinvoimaisuuden lisäämistä, kestävä liikumisen edistämistä, työllisyyden kasvattamista tai maanpuolustusta. Poikkihallinnollinen liikkumisen edistäminen edellyttää myös vähintään yhtä paljon toimenpiteitä ja koordinaatiota hallinnonalojen sisällä kuin hallinnonalojen välillä.

Toimintasuunnitelman tavoitteet on valmisteltu koordinaatioelimen työpajassa ja kokouksissa syksyllä 2020. Tarkennetut toimenpiteet valmisteltiin ministeriöiden sisäisissä työpajoissa keväällä 2021. Lisäksi toimenpiteille määritellään myöhemmin mittarit. Tietopohjan vahvistaminen on keskeinen osa kaikkien LIPOKO-tavoitteiden edistämistä. Toimintasuunnitelma koskee LIPOKO:n toimikautta 2020–2023. Toimintasuunnitelma on elävä asiakirja, jota tarkastellaan ja tarkennetaan tarpeen mukaan.

Toimintasuunnitelman tavoitteille on määritelty vastuutahot ministeriöittäin sekä lisäksi ne ministeriöt, joilla on tavoitteeseen liittyviä toimenpiteitä. Joissakin toimenpiteissä käytännön vastuutahona tosiasiallisesti toimii ministeriön virasto tai laitos. Toimenpiteissä asiantuntijaorganisaatioina toimivat UKK-instituutti, Likes-tutkimuskeskus, Suomen Olympiakomitea, Suomen Paralympiakomitea, Jyväskylän yliopisto ja Soveli. LIPOKO:n jäsenorganisaatioiden lisäksi toimintasuunnitelman toteutukseen osallistuu myös muita toimijoita, kuten ministeriöiden alaisia virastoja ja laitoksia.

VISIO

Hyvinvoiva, terve ja liikkuva väestö

MISSIO

Poikkihallinnollisella yhteistyöllä sekä ministeriöiden omilla toimilla kannustetaan ja luodaan mahdollisuudet hyvinvoivaan, terveeseen ja liikkuvaan elämään.

TAVOITTEET

- T1. Kestävän ja esteettömän liikkumisen mahdollisuudet paranevat
- T2. Toimenpiteet liikunnallisen elämäntavan tukemiseksi lisääntyvät ja eriarvoisuus hyvinvoinnissa, terveydessä ja liikkumisessa vähenee
- T3. Organisaatioiden toimintakulttuureiden liikunnallistaminen vahvistuu
- T4. Liikkuminen vahvistaa yhteiskunnan hyvinvointia ja kansantaloutta

TOIMENPITEET

T1. Kestävän ja esteettömän liikkumisen mahdollisuudet paranevat

- Lisätään luonnon virkistyskäyttöä kestävästi ja yhdenvertaisesti
- Huolehditaan liikunnan ja liikkumisen olosuhteista eri hallinnonaloilla
- Lisätään osaamista liikkumis- ja liikuntaolosuhteiden suunnittelemiseen, rakentamiseen ja ylläpitoon
- Lisätään fyysisesti aktiivisten kulkutapojen käyttöä
- Edistetään aktiivista liikkumista rakennetussa ympäristössä kehittämällä asuinympäristön esteettömyyttä ja toimintojen saavutettavuutta kävelen ja pyöräillen

Ensisijaiset vastuutahot: LVM, YM, MMM, Kuntaliitto

Lisäksi toimenpiteitä: OKM, SM, PLM, VNK, TEM

T1. Toimenpide	Päävastuu-hallinnonala	Muut vastuu-hallinnonalat	Mittarit päivitetään myöhemmin
1) Valmistellaan kansallinen luonnon virkistyskäyttöstrategia yhteistyössä eri hallinnonalojen ja toimijoiden kanssa <ul style="list-style-type: none"> • virkistyskäyttöstrategian mukaiset avustukset	YM OKM	MMM, OKM, TEM, STM, VM, LVM	
2) Ylläpidetään ja kehitetään luonnon virkistyskäytön ja luontoliikunnan olosuhteita ja palveluita, huomioiden myös esteettömyys (esim. korjausvelan pienentäminen, viestintä, palvelumuotoilun edistäminen, kuntien lähivirkistysalueiden kehittämisen tuki) erityisesti luonnonsuojelualueilla	YM		
3) Ylläpidetään ja kehitetään luonnon virkistyskäytön ja luontoliikunnan olosuhteita ja palveluita, huomioiden myös esteettömyys (esim. korjausvelan pienentäminen, viestintä, palvelumuotoilun edistäminen) erityisesti talouskäytössä olevilla valtion alueilla	MMM		

4) Kehitetään fyysistä aktiivisuutta edistävää yhdyskuntasuunnittelua ja asuin ympäristöjä (esim. liikuntakaavoitus.fi, lainsäädäntö, avustukset)	YM		
5) Lisätään osaamista esteettömien retkeilyrakenteiden suunnitteluun (koulutus)	YM		
6) Liikunta osana Lähiöohjelmaa 2020-2022 (mm. lähiöavustukset lähiliikuntapaikkoihin ja -välineisiin sekä liikuntaan liittyvä tutkimustoiminta)	YM	STM, OKM, TEM, SM, OM	
7) Edistetään esteettömän, terveellisen ja turvallisen asuin ympäristön kehittämistä tukemaan arkiliikkumista	YM		
8) Edistetään viherverkoston saavutettavuutta rakennetussa ympäristössä	YM		
9) Kestävän yhdyskuntarakenteen sekä kävelyn, pyöräilyn sekä muiden kestävien kulkutapojen sekä väylien kunnossapidon edistäminen osana strategioita, ohjelmia ja sopimuksia (kuten Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma Liikenne12 ja Fossiilittoman liikenteen tiekartta, Liikenneturvallisuusstrategia ja kaupunkiseutujen MAL-sopimukset)	LVM	YM, TEM, VM, PLM + muut ministeriöt	
10) Kansallisen kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman toteuttaminen (kuten valtionavustukset kunnille käpyolosuhteiden edistämiseksi ja kuntien käpy-suunnitelmien laatimiseksi)	LVM	YM, STM, OKM, VM, MMM, TEM	
11) kävelyn ja pyöräilyyn kannustaminen verotuksen keinoin	VM		
12) Digitalisaation ja datan hyödyntäminen aktiivisen liikkumisen edistämiseksi (matkatietopalvelut/reittioppaat)	LVM		
13) Tietopohjan tuottaminen kävelystä ja pyöräilystä ja tietopohjasta viestiminen (kuten Pyöräiliikenteen suunnittelu ja Jalankulun suunnitteluohje)	LVM		
14) Alueelliseen liikennejärjestelmätyöhön osallistuminen	LVM		
15) Liikuntapaikkarakentamisen avustaminen	OKM		
16) Liikkumista edistävän kaavoituksen edistäminen (liikuntakaavoitus.fi)	OKM	YM	
17) Aktiivisten kulkutapojen käytön edistäminen osana Liikkuvat-ohjelmia	OKM		
18) Varhaiskasvatus-, koulu- ja opiskeluympäristöjen liikkumisen olosuhteiden edistäminen osana informaatio-ohjausta	OKM		
19) Yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen ja edistäminen (pelastus- ja poliisitoiminnan johto, ohjaus ja valvonta, onnettomuuksien ehkäisy sekä yleisötilaisuuksien turvallisuus)	SM		
20) Kehitetään liikuntapaikkojen yhteiskäyttöä varuskuntien ja kuntien välillä	PLM		
21) Kehitetään luonnon virkistyskäyttöpalveluiden viestintää ja digitaalisia palveluita (mm. luontoon.fi, retkikartta.fi)	YM	MMM	
22) Edistetään luonnon virkistyskäyttöä Saaristo-ohjelmassa ja Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa 2021–2027	MMM		

23) Kehitetään osana Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014–2020 aktiivisen liikkumisen ja liikunnan olosuhteita (mm. esteettömyys) sekä palveluita sekä huomioidaan liikkumisen ja liikunnan edistäminen uuden ohjelmakauden suunnittelussa.	MMM		
24) Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelma muodostuu hallituksen valitsemista, hallituksen ja ministeriöiden toiminnan kannalta oleellisista painopistealueista. Liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden teemat voivat nousta suunnitelmaan päätöksentekijöiden niin priorisoidessa.	VNK	OKM	
25) Terveet tilat 2028 -ohjelman puitteissa edistetään sisäympäristöltään terveellisiä liikuntatiloja	VNK		
26) Edistetään EU:n rakennerahastoilla liikunnan ja liikkumisen esteettömiä ja kestäviä olosuhteita	TEM		

T2. Toimenpiteet liikunnallisen elämäntavan tukemiseksi lisääntyvät ja eriarvoisuus hyvinvoinnissa, terveydessä ja liikkumisessa vähenee

- Vahvistetaan terveellisten elintapojen ohjaukseen ja mielen hyvinvointiin liittyvän tuen saatavuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Lisätään edullisia, esteettömiä ja hyvin saavutettavia matalan kynnyksen liikkumismahdollisuuksia
- Varmistetaan saumattomien palveluketjujen ja yhdyspintojen toimivuus elintapaohjauksessa ja liikuntaneuvonnassa uusissa SOTE-rakenteissa
- Kohdennetaan tukitoimia liian vähän liikkuville ja erityistä tukea tarvitseville ryhmille, huomioidaan eri ikä- ja väestöryhmät (sis. työikäiset työelämän ulkopuolella olevat)
- Huomioidaan liikunnan ja liikkumisen mahdollisuudet koronan haittavaikutusten lieventämisessä

Ensisijaiset vastuutahot: STM, VNK, PLM, OPH, OKM, YM

Lisäksi toimenpiteitä: Kuntaliitto, SM, MMM, VNK, TEM

T2. Toimenpide	Päävastuu-hallinnonala	Muut vastuu-hallinnonalat	Mittarit päivitetään myöhemmin
1) Hyödynnetään kutsuntoja liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan edistämässä	PLM		
2) Vahvistetaan fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä sekä terveellisiä elintapoja varusmiespalveluksen aikana.	PLM		
3) Hyödynnetään kertausharjoituksia sekä maanpuolustus- ja reserviläisjärjestöjä liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan edistämässä	PLM		
4) Toteutetaan maaseudun toimijoiden hyvinvoinnin edistämishankkeita (esimerkiksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma)	MMM		
5) Panostetaan viestintään luonnon tarjoamista liikkumismahdollisuuksista ja kestävästä luontoliikumisesta	YM	MMM	
6) Edistetään liikuntaa ja liikkumista osana TE-hallinnon palveluissa (liikkumisen edistäminen osana työllistymisen edistämistä, työnhakuvalmennusta, nuorten ohjaamotoimintaa, ja TYP-toimintaa)	TEM		

7) Vahvistetaan kotoutumisen edistämisen valtavirtaistamista osana keskeisten politiikka-alojen suunnittelua, toimeenpanoa ja kehittämistä, ml. nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapolitiikkojen kanssa.	TEM		
8) Yhteiskunnallisten yritysten liikuntaan liittyvän toiminnan tukeminen	TEM		
9) Kotouttamisen järjestöavustukset (myös liikunnan edistämiseen)	TEM		
10) Yritystuki liikunta-alan yrityksille koronasta selviytymiseen sekä alueellisten hankkeiden tukeminen koronapandemiasta selviämiseen (mukana liikkumista tukevia hankkeita)	TEM		
11) Liikkuminen ja hyvinvoinnista huolehtiminen osana siviilipalveluksen koulutusjaksoa (liikuntakasvatus osana opetussuunnitelmaa) sekä siviilipalveluspaikat liikunta-alalla. Koulutusjakson sisällön kehittäminen asevelvollisuuskomiteassa.	TEM		
12) Tunnistetaan liikunnan ja liikkumisen edistäminen työhyvinvoinnin ja työkyvyn välineenä (Työ 2030 ja Työkyky -ohjelmat)	STM	TEM	
13) EU:n rakennerahastoilla tuetaan koulutus- ja työelämähankkeita, joissa liikunta ja liikkuminen välineenä	TEM		
14) Lisätään sote-ammattilaisten osaamista liikkumisen merkityksestä osana sairauksien ennaltaehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta (viestintä, täydennuskoulutuksen tukeminen)	STM		
15) Edistetään liikkumista osana mielenterveyden edistämistyötä (kansallinen mielenterveysstrategia, matalan kynnyksen toimipisteet, palveluissa sisällä liikkuminen ja harrastaminen)	STM		
16) Tuetaan sote-järjestöjen toimintaa, jossa liikunta keinona (STEA-avustukset)	STM		
17) Toimeenpannaan sosiaali- ja terveydenhuollossa Laatusuosituksista hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020-2023.	STM		
18) Toteutetaan Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma osana Kansallista ikäohjelmaa vuoteen 2030.	YM	STM	
19) Tuetaan sote-järjestöjen toimintaa, jotka järjestävät matalan kynnyksen palveluita (ml. liikunta)	STM		
20) Varmistetaan liikuntaan liittyvien yhdyspintojen ja palveluketjujen toimivuus hyvinvointialueiden ja kuntien välillä (yhteys STM:n yhdyspintatyöryhmään). Pohditaan tarvetta liikunnan ja elintapaohjauksen yhdyspintatyön työryhmälle LIPOKO:n alatyöryhmäksi, jossa mm. tuotetaan kuntien ja alueiden tueksi elintapaohjauksen palvelu- ja hoitoketjujen toimintamalleja ja vahvistetaan liikunnan ja sote-sektorin yhteistyötä ml. kansalliset ohjelmat	STM		
21) Elintapaohjausta ja liikuntaneuvontaa edistetään osana seuraavia ohjelmia: Tulevaisuuden sote-keskusohjelma, Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030, Työkykyohjelma, Työelämän mielenterveysohjelma, Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi	STM		

2020-2023, Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta 2030 – valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpanosuunnitelma.			
22) Selvitetään mahdollisuuksia edistää sosiaaliturvaa liikunnan/harrastamisen mahdollistamisessa (sosiaalihuollon kehittämisohjelma THL, sosiaaliturvakokeilussa aikuisten harrastamisen tukeminen täydentävänä toimeentulotukena)	STM		
23) Kartoitetaan mahdollisuuksia edistää erityistä tukea tarvitsevien liikuntaa mahdollistavien apuvälineiden sekä kuljetus- ja avustajapalveluiden saantia	STM		
24) Kehitetään tietopohjaa ennaltaehkäisevien tukitoimien vaikuttavuudesta	STM		
25) Hyödynnetään teknologian mahdollisuuksia liikunnan lisäämiseksi (Ikäohjelma)	STM		
26) Selvitetään tarve ammattiryhmäkohtaisille työkykyliikuntasuosituksille	STM		
27) Nostetaan esiin liikunnan merkitys koronaviestinnässä	STM		
28) Tuetaan koronan aikana luotujen hyvien toimintamallien kehittämistä ja viestitään niistä aktiivisesti (mm. etäliikunnanohjaus)	STM		
29) Liikunnan palveluketjujen kehittäminen	OKM	STM	
30) Liikunnallisen elämäntavan avustukset eri väestöryhmien liikunnan edistämiseen (ml. ikääntyneet, erityistä tukea tarvitsevat)	OKM		
31) Perheiden liikkumisen tukeminen Liikkuva perhe -ohjelman avustamisella	OKM		
32) Ikääntyneiden liikkumisen tukeminen Ikiliikkuja-ohjelman avustamisella	OKM		
33) Liikunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushankkeiden avustaminen	OKM		
34) Korona-avustukset liikuntajärjestöille, seuroille, tapahtumille	OKM		
35) Liikunnan/liikkumisen edistäminen osana nuorisotyötä (kuntien nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta, Nuotta-valmennus, nuorisokeskukset).	OKM		
36) Liikunnan/liikkumisen edistäminen osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa	OKM		
37) Liikunnan/liikkumisen/fyysinen toimintakyvyn edistäminen osana työkykypassia ammatillisessa koulutuksessa	OKM		
38) Mielen hyvinvoinnin tukeminen ammatillisessa koulutuksessa koronarahoituksella, keinona liikunta/liikkuminen	OKM		
39) Edistetään luonnon terveysvaikutusten huomioimista osana sote-palveluja	YM		
40) Luontoliikuntakampanjat erityistä tukea tarvitsevien ryhmille (esim. maahanmuuttajille): tarve kartoittaa uusia tarpeita ja tapoja	YM		

41) Turvataan osallisuuden toteutuminen uusissa hyte/sote-palveluketjussa	VM	STM, OM	
42) kuntien ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi lainsäädännön keinoin (hyvinvointilaissa yhteistyövelvoite liikkumisen edistämiseksi osana hyvinvoinnin edistämistä sekä kuntien valtionosuuksien hyte-kerroin)	VM		
43) Liikunta otetaan huomioon rikollisuutta ehkäisevien toimien suunnittelussa ja rangaistusten täytäntöönpanossa	OM		

T3. Organisaatioiden toimintakulttuureiden liikunnallistaminen vahvistuu

- Varmistetaan, että omasta hyvinvoinnista huolehtiminen, liikunta ja liikkuminen ovat osa oppimista, opetusta ja kasvatusta (varhaiskasvatus, perusopetus, opiskelu, asepalvelus)
- Huolehditaan, että työikäisten työ- ja toimintakyvyn sekä työhyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen ovat kiinteä osa työelämää. Huomioidaan työuran eri vaiheet sekä kuormitukseltaan erilaisten töiden vaatimukset.
- Rakennetaan liikunnallisia toimintakulttuureja, jotka edistävät toimintakykyä, mielen hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä osana jokaista varhaiskasvatus-, koulu-, opiskelu- ja työpäivää.

Ensisijaiset vastuutahot: OKM, TEM, PLM, SM, STM

Lisäksi toimenpiteitä: MMM, TEM, LVM

T3. Toimenpide	Päävastuu-hallinnonala	Muut vastuu-hallinnonalat	Mittarit päivitetään myöhemmin
1) Liikunnallista elämäntapaa tukevan toimintakulttuurin edistäminen kasvatus-, oppimis- ja opiskeluympäristöissä (Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu -ohjelmat)	OKM		
2) Liikunta ja liikkuminen osana oppimisympäristöjen rakentamista (RT-kortit)	OKM		
3) Liikunnanopetus ja liikunnan edistäminen osana opetussuunnitelmia sekä tutkintojen ja koulutusten perusteita (kansalliset opetussuunnitelmien sekä tutkintojen ja koulutusten perusteet, sekä informaatio-ohjauksella vaikuttaminen paikallisiin perusteisiin)	OKM		
4) Kasvatuksen ja koulutuksen henkilöstön työhyvinvoinnin edistäminen	OKM		
5) Työikäisten liikkumisen edistäminen, Liikkuva aikuinen -ohjelma	OKM	STM	
6) Fyysinen toiminta- ja työkyky osana koulutustarpeiden laadullista ennakoitua	OKM		
7) Liikunta ja liikkuminen osana perusopetuksen aamu- ja iltapäiväkerhotoimintaa sekä harrastamisen malli	OKM		
8) Liikunta poliisi-, pelastus- ja rajavartiotoimen sekä hätäkeskuslaitosten henkilöstön toiminta- ja työkyvyn, työhyvinvoinnin ja -turvallisuuden ylläpitäjänä ja edistäjänä sekä osana alojen koulutusta:	SM		

<ul style="list-style-type: none"> • Poliisi-, pelastus- ja rajavartiotoimen koulutussisältöjen ja opetusmenetelmien (toiminnalliset opetusmenetelmät) läpikäynti • Henkilöstön liikunnan edistämisen korostaminen osana toimialojen arvopohjaa ja strategioita (mm. liikunnan esille tuonti osana toimialan rekrytointiviestintää) • Henkilöstön liikkumista edistävien toimenpiteiden vahvistaminen (mm. hallinnonalan liikkumisen lisäämisen verkosto, työajalla tapahtuvan liikunnan mahdollistaminen entistä laaja-alaisemmin alan henkilöstölle sekä liikkumisen edistämisen tukitoimet toimintakykytestauksen yhteydessä) 			
<p>9) Jatketaan varusmiesten liikuntakoulutuksen ja fyysisen koulutuksen kehittämistä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jalkautetaan Taistelijan keho ja mieli -koulutuksien sisällöt varusmiesten viikko-ohjelmiin. Päämääränä kestävyys- ja voimaharjoittelun perusteiden opettaminen sekä mielen vahvistaminen (ryhmädynamiikka, stressinhallinta, tavoitteiden asettaminen ja seuranta) sotilaskontekstissa 	PLM		
<p>10) Kehitetään sotilasopetuslaitosten liikuntakoulutusta</p>	PLM		
<p>11) Jatketaan puolustusvoimien henkilöstön liikunnan edistämistä ja kehittämistä sekä levitetään hyviä toimintamalleja muille hallinnonaloille, kuten viikkoliikuntaoikeus, henkilöstön liikunnan aktiivinen tukeminen, liikunnan puheeksi ottaminen kehityskeskusteluissa sekä tehtäväkohtaiset suorituskykyvaatimukset.</p>	PLM		
<p>12) Edistetään maaseudun toimijoiden työ- ja toimintakykyä sekä työhyvinvointia (esimerkiksi Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma)</p>	MMM		
<p>13) Toteutetaan Työkykyohjelmaa ja Työelämän mielenterveysohjelmaa</p>	STM		
<p>14) Pyritään sisällyttämään liikkumisen näkökulma Työ 2030 -ohjelmaan</p>	STM		
<p>15) Tuetaan yksinyrittäjien työ- ja työkykyä (mytty-projekti)</p>	STM		
<p>16) Edistetään liikennekasvatuksen sisällyttämistä perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen sekä koulu- ja päiväkotimatkojen kulkemista fyysisesti aktiivisilla kulkutavoilla (mm. liikkumisen ohjauksen valtionavustukset)</p>	LVM		
<p>17) Edistetään aktiivisten liikkumismuotojen käyttöä kodin ja työn välisillä matkoilla (esim. sidosryhmäyhteistyö, liikkumisen ohjauksen valtionavustukset)</p>	LVM		
<p>18) Liikkumisen ohjauksen valtionavustukset: korotetaan ja laajennetaan tuki yksityisille työnantajille sekä joukkoliikenteen palveluseteli</p>	LVM		

19) Liikunnan edistäminen osana valtionhallinnon henkilöstön työhyvinvointia ja työkykyä	VM		
20) Työntekijöiden liikkumisen edistäminen verotuksen keinoin	VM		

T4. Liikkuminen vahvistaa yhteiskunnan hyvinvointia ja kansantaloutta

- Lisätään toimijoiden yhteistä ymmärrystä liikkumisen yhteiskunnallisesta merkityksestä ja liikkumista edistävästä toimista.
- Pidentetään työuria vahvistamalla työ- ja toimintakykyä fyysisen aktiivisuuden avulla
- Syvennetään koko julkisen sektorin yhteistyötä liikkumisen tukemisessa
- Tuetaan liikunta-alan yrittäjyyden työllisyys- sekä kasvupotentiaalia
- Vahvistetaan liikuntakulttuuria tukemalla harrastamista, kansalaisjärjestötoimintaa, huippu-urheilua ja tapahtumia.

Ensisijaiset vastuutahot: TEM, OKM

Lisäksi toimenpiteitä: VM, OM, PLM, MMM, YM, LVM, STM

T4. Toimenpide	Päävastuu	Muut vastuutahot	Mittarit päivitetään myöhemmin
1) Jatketaan tutkitun tiedon tuottamista ja viestintää varusmiespalveluksen suorittaneiden ja koko väestön liikunnasta ja fyysisestä toimintakyvystä	PLM		
2) Kehitetään työssä jaksamista ja palautumista edistäviä toimenpiteitä Puolustusvoimissa	PLM		
3) Tuetaan kansallista ja kansainvälistä huippu-urheilua	PLM		
4) Tuotetaan tietoa ulkoilusta ja luonnon virkistyskäytöstä (esimerkiksi Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi/LUKE, kävijäseurannat valtion luonnonsuojelu- ja retkeilyalueilla/Metsähallitus)	MMM	YM	
5) Lisätään tietoa ja ymmärrystä monipaikkaisuuden vaikutuksista ihmisten aktiiviseen liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen	MMM		
6) Edistetään toiminnallisia luontoharrastuksia (marjastus, sienestys, kalastus ja metsästys), esim. Metsähallituksen aloite verovapaan liikuntaedun käyttämisestä metsästys- ja kalastuslupiin	MMM		
7) Edistetään luontomatkailun edellytyksiä yhteistyössä yritysten kanssa (esim. matkailuyritykset, jotka toimivat Metsähallituksen hallinnoimilla valtion mailla)	YM	MMM	
8) Tuetaan aktiiviseen liikkumiseen ja liikuntaan sekä hyvinvointiin liittyvää yritystoimintaa maaseudulla (esimerkiksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma)	MMM		
9) Tuetaan ja edistetään hevostaloutta ja -urheilua (sis. kansalaisjärjestötoiminnan) sekä 4H-toimintaa	MMM		
10) Liikunnan ja liikkumisen merkityksen huomioiminen poikkihallinnollisessa yhteistyössä (esim. Terveet tilat 2028 -ohjelma, kestävän kehityksen koordinaatioverkosto)	VNK		

11) Liikunnan ja liikkumisen huomioiminen hallituksen esikuntatyössä (mm. kustannusvaikuttavuus)	VNK		
12) Liikunnan ja liikkumisen teeman huomioiminen ennakointi- ja tulevaisuustyössä	VNK		
13) Tunnistetaan liikunnan ja liikkumisen edistäminen työhyvinvoinnin ja työkyvyn välineenä (Työ 2030 ja Työkyky -ohjelmat)	STM	TEM	
14) Tuetaan liikunta-alan ja liikuntaan liittyvää yrittäjyyttä (Finveran lainat ja takaukset, ELY-keskusten yritysten kehittämisavustus ja kehittämispalvelut, TE-toimistojen starttiraha, Business Finlandin innovaatorahoitus ja kansainvälistymispalvelut sekä TEAM Finland –verkosto)	TEM		
15) Luonto-, liikunta- ja urheilumatkailun sekä tapahtumien edistäminen (Suomen matkailustrategian toimenpiteet, vastuutahoina mm. Visit Finland, TEM, OKM, Metsähallitus, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset, matkailun alueorganisaatiot)	TEM	YM	
16) Tuetaan liikunta-alan ja liikuntaan liittyvää yrittäjyyttä/toimintaa osana rakennerahastoja	TEM		
17) Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen toiminnan koordinointi	OKM		
18) Liikkumisvaikutusten arvioinnin kehittämistyö	OKM		
19) Liikunnan kansalaistoiminnan (järjestöt, seurat sekä muut yhdistykset) avustaminen	OKM		
20) Liikunnan ja urheilun suur tapahtumien avustaminen yhteistyössä kuntien kanssa	OKM		
21) Huippu-urheilun avustaminen	OKM		
22) Kuntien liikuntatoiminnan avustaminen valtionosuuksilla	OKM		
23) Liikunnan tiedolla johtamisen avustaminen	OKM		
24) Liikunnan koulutuskeskusten avustaminen	OKM		
25) Toteutetaan Työkykyohjelmaa, Työelämän mielenterveysohjelmaa	STM		
26) Toteutetaan Hyvä veto -hanketta osana Kansallista ikäohjelmaa vuoteen 2030 sote-työntekijöille	STM		
27) Kehitetään työterveyshuollon roolia arkiliikkumisen lisäämisessä	STM		
28) Käytetään liikuntaa keinona hyvinvointitalousajattelussa	STM		
29) Ympäristöhallinnon ja liikennehallinnon välisen yhteistyön syventäminen aktiivisen liikkumisen edistämiseksi	YM	LVM	
30) Pyörä-/lähimatkailun edistäminen (infra, reitit, viitoitukset, palvelut)	TEM	LVM	
31) Mikroliikkumisen palveluiden edistäminen (kaupunkipyörät, yhteiskäyttökulkuneuvot)	LVM		
32) Yhteiskunnallisesti merkittävien tapahtumien televisiointi (lainsäädäntö)	LVM		

33) Kansalaistoiminnan yleisten edellytysten vahvistaminen yhdistyslainsäädännön kehittämiseksi: kansalaistoiminta 2020	OM		
34) Kehitetään keinoja tunnistaa, puuttua ja ennaltaehkäistä syrjintää liikunnassa. Vahvistetaan eri toimijoiden osaamista yhdenvertaisuussuunnittelussa sekä eri kieliryhmien ja vähemmistöjen yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistämiseksi.	OM		
35) Edistetään kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksiä ja tukirakenteita	OM		
36) Liikuntatoimialan kansantaloudellinen kasvava merkitys työllistäjänä ja yhteiskunnallisen merkityksen näkyväksi tekeminen	VM, TEM, LVM, YM, OKM + kaikki ministeriöt		
37) Liikkumisen ja urheilun edistäminen esim. virkistys- ja urheilupalveluiden alennetulla arvonlisäverokannalla	VM		

Uudet toimenpide-ehdotukset

- Liikunnan ja liikkumisen teeman huomioiminen ennakointi- ja tulevaisuustyössä, selvitetään mahdollisuutta toteuttaa Foresight-tapahtuma liikunta/hyvinvointi teemaan liittyen/VNK
- Liikkuva syksy 2021 -kampanja, osana LIPOKO-työtä
- Valtionhallinnon henkilöstön työkyvyn ja työhyvinvoinnin edistäminen liikkumista tukemalla
- Kustannusvaikuttavuustiedon tuottaminen liikunnan ja liikkumisen edistämisen toimenpiteistä (esim. elintapaohjauksen/liikuntaneuvonnan kustannusvaikuttavuus, yhteinen VN TEAS -hanke)

täydennetään